

4. Bryukhovets'ka L. I., 2011. Kinomystetstvo [Cinema Arts]. K.: Logos, 391 s. (in Ukrainian).

5. Dzyuba Ivan, 2003. Na «elitu» nadiysya, a sam ne ploshay [On the «elite» hope, but it is not flat]. Natsional'na bezpeka i oborona. № 9 (45), S. 36 – 38 (in Ukrainian).

6. 2011, Elita: vytoky, sutnist', perspektyva / Za redaktsiyeyu V. H. Kremenya [The Elite: Origins, essence, perspective]. K.: «Znannya», 527 s. (in Ukrainian).

7. Yevropeys'ki khudozhnyky vlashtuvaly prybyrannya Azovs'koho uzberezhzhya [European artists arranged cleaning of the Azov coast]. Article. Retrieved from URL (in Ukrainian).

2006, Narysy z istoriyi kinomystetstva Ukrayiny / Akademiya mystetstv Ukrayiny, In-t problem suchasnoho mystetstva [Essays on the history of cinema of Ukraine]. K.: Intertekhnolohiya, 864 s., il. (in Ukrainian).

8. Operatyvni dani vypusku knyzhkovoyi produktsiyi u 2017 rotsi / Derzhavna naukova ustanova «Knyzhkova palata Ukrayiny imeni Ivana Fedorova» [Operational info for the edition of book products in 2017 «The Book Chamber of Ukraine named after Ivan Fedorov»]. Article. Retrieved from URL (in Ukrainian).

9. Sakhan' O. M., 2015. Koruptsiya v suchasnyy Ukrayini yak dzherelo destruktivnosti vlady [Corruption in modern Ukraine as a source of destructive power]. Visnyk Natsional'noho universytetu «Yurydychna akademiya Ukrayiny imeni Yaroslava Mudroho». Seriya: Filosofiya, filosofiya prava, politolohiya, sotsiolohiya. Kharkiv: «Pravo», № 4 (27), S. 112 – 129 (in Ukrainian).

10. U 2017 rotsi v prokat vyshla rekordna kil'kist' ukrayins'kykh fil'miv [In 2017, a record number of Ukrainian films were released]. Article. Retrieved from URL (in Ukrainian).

УДК 93:331.105.44

Igor Berest

“ТОВАРИСТВО ВЗАЄМНОЇ ДОПОМОГИ ПРИВАТНИХ СЛУЖБОВЦІВ” ГАЛИЧИНИ: АНАЛІЗ СТАТУТУ ТА ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація. На основі профспілкової періодики, принципу історизму, наукового та об'єктивного підходу у статті проаналізовано та показано статут та діяльність профспілки приватних службовців Східної Галичини. Досліджено сучасний стан та розвиток історіографії проблематики, досліджено історію профспілкового руху, доведено, що головною подією у профспілковому русі середини XIX ст. стали суспільні процеси у Східній Галичині, якими було започатковано новий робітничий рух щодо матеріального і морального захисту працівників. Таким чином, можна зробити висновок, що було утворено Товариство взаємної допомоги приватних службовців, заснування якого домагалися або самі проектували службовці від 1846 р. І, незважаючи на жодні політичні блокування, чи напади, яких зазнали службовці від роботодавців та на багато інших причин, призупинення створення засадничого документу, все ж 1867 року було досягнуто поставлену мету – Товариство розпочало свою діяльність.

Ключові слова: профспілки, товариство, приватні службовці, монархія.

Ihor Berest

"COMPANY OF MUTUAL AID OF PRIVATE CUSTOMERS" OF GALICIA: ANALYSIS OF THE STATUTE AND ACTIVITY

Abstract. On the basis of trade union periodicals, the principle of historicism, scientific and objective approach, the article analyzes and shows the statute and activities of the trade union of private servants of Eastern Galicia. The present state and development of the historiography of the problems, the history of the trade union movement was investigated, it was proved that the main event in the trade union movement of the middle of the XIX century became social processes in Eastern Galicia, which created a new working-class movement on the material and moral protection of workers. The study of this problem has an important scientific significance, since it enables to show the work of the first professional union of private employees, to analyze their program document and to show the evolution of trade union movement until the adoption of the Constitution of 1867. Among the works devoted to this topic, unfortunately, there are no monographs or scientific researches by Ukrainian scholars, therefore, in the article we rely on the study of Polish scholars: Bali Stanislav, Kishchinsky Lucian, and trade union periodicals, where there is an attempt to present the history of trade union movement in a new course of events. Thus, we can conclude that the Society for the Mutual Assistance of Private Servants was formed, the founding of which was sought or projected by employees from 1846. And, despite for political blockages, or attacks by employers and many other reasons, the suspension of the creation of a basic document, however, achieved the goal of 1867 - the Society began its activities.

Keywords: trade unions, society, private employees, monarchy.

Актуальність проблематики базується на тому, що в середині XIX ст. приватні службовці починають активно задумуватися над питання створення власної організації. У таких умовах захист робітників, організація соціальних виплат та взаємодопомога

залишаються основною метою профспілкового руху. Вивчення зазначеної проблеми має важливе наукове значення, адже дає змогу показати роботу першої професійної спілки приватних службовців, проаналізувати їх програмний документ та показати

еволюцію профспілкового руху до моменту прийняття Конституції 1867 р.

Серед робіт присвячених даній тематиці, на жаль не має монографій чи наукових розвідок українських науковців, тому в статті ми опираємося на дослідження польських науковців: Баля Станіслава, Кіщинського Люціана та профспілкову періодику, де є спроба подати історію профспілкового руху в новому руслі подій.

Основна мета публікації полягає у тому, щоб на основі об'єктивного, комплексного аналізу проаналізувати статут та діяльність "Товариства приватних службовців" в середині XIX ст.

Укладення Статуту Товариства приватних службовців відбувалося в душі загальнонародного емоційного піднесення, під впливом революційної ейфорії 1848–1949 рр., проголошення та поширення в суспільстві демократичних ідей. Тому не випадково основним гаслом створення та діяльності організації став вислів "Свобода, рівність і братерство".

Статут має надзвичайно важливе значення для наукового дослідження, адже дає первинне уявлення про саму організацію та її діяльність. Розглянемо трохи детальніше його змістову структуру – рубрикації. Запропонований для обнародування варіант складався з шести розділів з відповідними параграфами і підрозділами.

Перший з них, який мав 10 параграфів, обґрунтовував мету діяльності Товариства, його склад та поділ. Організатори ставили перед собою мету – про це читаємо у першому розділі – згуртування різнофахових службових осіб для спільного вирішення проблем їх соціального захисту [1, s. 207–208], що, зрештою, є характерною місією професійних спілок.

Другий розділ Статуту присвячений організації та проведенню роботи у секціях (§ 11–25), третій – в окружних комітетах (§ 26–31), четвертий – у центральному комітеті (§ 32–36), п'ятий – стосується організації роботи друкованого органу (§ 37–40) і останній, шостий – відведено формуванню та використанню фондів [1, s. 207–209]. Встановлено умови припинення діяльності організації.

В основу формування керівних ланок та діяльності Товариства було закладено демократичний принцип колегіальності у прийнятті рішень та виборності керівного складу.

Організаційно Товариство формувалося за територіально-адміністративним принципом. Найбільшими територіальними одиницями були округи, які поділялися на секції. Наприклад, однією з перших була створена Бережанська секція Тернопільського округу.

У кожному окрузі під контролем керівників секції мали обирати окремий виконавчий комітет, а керівників комітетів (округів), склад центрального комітету Товариства могли вибирати поміж рекомендованих від секцій кандидатів тільки в столичному місті краю – Львові делеговані від секцій

представники.

Під контролем та опікою центрального комітету Товариства, а також на його кошти мав періодично виходити друкований часопис під назвою "Приватний службовець" ("Urządnik prywatny"). Його дописувачами та інформаторами могли бути всі дійсні члени організації, а також представники органів державної влади.

Фонди Товариства приватних службовців Галичини склалися з коштів, які можна було отримати від оподаткувань, накладених на членів організації Центральним комітетом, з добровільних пожертв меценатів, членських внесків, доходів від реалізації друкованого органу Товариства. При потребі Центральний комітет надавав відповідну (фінансову, матеріально-технічну, організаційну і ін.) підтримку секціям через уповноважені структури.

Таким чином, метою заснування "Товариства приватних службовців" Галичини стало згуртування різних категорій приватних службовців в одне товариство з метою організації матеріального і морального самозахисту, надання при потребі грошової допомоги особам, які втратили працездатність чи опинилися в скрутній ситуації, а також виділення матеріальної підтримки й допомоги ветеранам, хворим, вдовам, дітям-сиротам, постраждалим від непередбаченого лиха особам тощо.

Важливим додатком до опублікованого Статуту слугувала спеціальна "Інструкція". Її розробили засновники товариства і опублікували на сторінках часопису "Газета народова". Вона призначалася для майбутніх членів організації і переслідувала мету надання практичних порад для якісного налагодження різних видів та форм роботи, виконання подальших організаційних і розбудовчих дій "Товариства приватних службовців" на галицьких землях [2, s. 209–210].

Серед планових заходів в інструкційних матеріалах було запропоновано 9 липня 1848 р. провести перші загальні зібрання приватних службовців в усіх повітових містах та містечках Галичини з метою формування низових структурних підрозділів й визначення персонального складу первинних організацій, утворення регіональних секцій і обрання делегатів, які повинні 16 липня 1848 р. взяти участь у виборах уповноважених осіб до керівного складу округу.

Для виконання організаційних дій з формування структурних ланок Товариства 14 липня 1848 р. у Львові створено його головну управу – центральний комітет. Його першими членами стали Роберт Рубенбауер та Євстахій Зубалевич. Головою товариства обрали Іполіта Вітославського, секретарями – Юзефа Дзірковського і Нарциса Модзаловського. Згодом центральний комітет був доповнений представниками від різних округів та філій організації [3, s. 1–3].

Відповідно до наведених положень інструкційного документа, повітові комітети повинні

були до 23 липня 1848 р. висунути своїх кандидатів та обрати з них 23 членів центрального комітету "Товариства приватних службовців".

"Інструкція" закінчується словами: *"Всі брати приватні службовці повинні перейнятися цією думкою і тим ґрунтовним переконанням, що від них самих, від їх старанності заняття їх майбутнім благом, залежить зростання нашого об'єднання в значну силу і в моральний авторитет, а тому не відштовхніться тимчасовими перешкодами і протилежностями, що кожному, хто буде справу, особливо на початку, всі товариства загалом це переборюють"* [2, s. 207–209].

Особливу увагу організатори спілки відводили роботодавцям, ветеранам та заслуженим діячам з середовища приватних службовців з метою вияву пошани до них. Їхні прізвища вносили у спеціальну категорію осіб організації. Таким чином, почесними членами "Товариства приватних службовців" Галичини стали: Александр Батовський, Володимир Дідушицький, Антон Голєєвський, Марсель Громадзинський, Віктор Хельтман, Юзеф Якубович, Костянтин Мачинський, Себастьян Москва, Ян Новаковський, Северин Подлевський, Фелікс Порадовський, Тадеуш Василевський, Петро Урбановський, Кароль Відман, Костянтин Бокевич, Мечислав Даровський, Ян Добрянський, Петро Фрайбергер, Станіслав Глабенський, Юзеф Гривенський, Станіслав Круліковський, Генріх Курдвановський, Людвік Кусинович, Кароль Липовський, Ян Михальський, Кшиштоф Микулі, Кароль Нивіцький, Теодор Нивіцький, Юзеф Павловський, Антон Плешовський, Вінсент Смагловський, Альбін Руєбенбауер, Євстахій Рильський, Альберт Вертхеймштейн, Ян Захарисевич, Віктор Заремба, Євген Мазаракі, Францішек Ключковський, Мацей Кунашовський, Андрій Фіялковський, Станіслав Мальчевський, Еразм Вичалковський [4, s. 12].

Щодо загальної оцінки діяльності центрального комітету Товариства, то зазначимо, що він розташовувався та засідав у Львові. В територіальних межах Галичини його члени виступили організаторами низки регіональних філій, що мало важливе значення для віддалених районів. Повноваження головного керівництва передбачали визначення термінів та публічного оголошення про скликання поточних й непередбачаних планом загальних зборів, контрольне інспектування діяльності комітетів, філій, розгляд скарг, пропозицій тощо.

Окрім цього, керівники Товариства мали обов'язки організації та проведення щорічного з'їзду членів Товариства, а також щомісячних зборів філіальних відділів. Центральний комітет контролював й відповідав за фінансову складову діяльності Товариства. Зокрема, всі закупівельні операції, і, в тому числі, у філіях Товариства, проходили процедуру погодження з центральним комітетом [5, s. 42].

Важливе значення в діяльності Товариства приватних службовців відіграв його друкований орган. Часопис засновано на підставі окремого положення Статуту організації (§ 37) під назвою "Urządnik prywatny" ("Приватний службовець") [1, s. 208].

Перший номер "Приватного службовця" вийшов у Львові 17 серпня 1848 р. А першим редактором часопису був Євстахій Журавлевич. Як зазначає сучасний відомий дослідник історії професійних спілок Польщі Люціан Кіщинський, це друковане видання стало першою профспілковою газетою [6, s. 18] в територіальних межах всієї Австрійської імперії.

Наступним важливим документом стало звернення представників центрального комітету "Товариства приватних службовців" від 14 липня 1848 р. до всього профспілкового загалу, де вони (члени центрального комітету – Модзалевський Н., Руєбенбауер Р., Вітославський І., Журавлевич Є.) зазначають, що для успіху діяльності організації повинна бути одна авторитетна і неподільна влада, як репрезентант волі, потреб й почуттів членів спілки [3, s. 1–3].

Вже з перших днів існування Товариство приватних службовців зіткнулося з певними труднощами, зокрема, до центрального комітету постійно упродовж кількох місяців надходила інформація про те, що в різних районах Галичини при вступі у Товариство новим членам невідомі особи створюють штучні перешкоди й різні бар'єри, поширюється неправдива інформація про організацію та її діяльність тощо [7, s. 11].

У той же час на сторінках третього випуску часопису наведено повідомлення про шахрайські дії з боку Леона Білоскурського. Ця особа, як продовжує автор невеликого повідомлення, мандрує населеними пунктами Галичини з фальшивими документами члена Товариства і активно проводить збір коштів від населення для власного збагачення. Тому голова "Товариства приватних службовців" Галичини Іполіт Вітовський закликав всіх громадян краю бути обачними, обережними і не піддаватися на жодні пропозиції та провокації аферистів [8, s. 12].

Загалом, незважаючи на численні перешкоди, за короткий період "Товариство приватних службовців" Галичини набуло величезної популярності. Звичайно, що найбільша заслуга у цьому належала друкованому органу, як єдиному інформативному джерелу організації. На сторінках газети викривалися дії шахраїв, постійно подавалася правдива аналітична та зважена інформація від керівних органів про бюрократичні перепони з боку влади, перспективні плани і реальні дії, обґрунтовані звернення до спілчан тощо. Аналіз публікацій часопису свідчить, що він активно пропагував та виконував велику культурно-освітню й виховну роботу серед приватних службовців Галичини, акцентуючи увагу спілчан на моральних цінностях [9, s. 33–35].

Тому не випадково на середину жовтня 1848 р. у своїх рядах Товариство нараховувало 9 тис. 166 членів, а статутний капітал становив 183 320 флоринів. Окрім цього, на балансі каси взаємодопомоги товариства було 5 тисяч 509 цінних паперів (різні акції) на загальну суму 110 тис. фл. Таким чином, сумарно в скарбниці професійної організації приватних службовців Галичини було 293 тисячі 320 фл. [10, s.41–42].

Вже на основі наведених цифрових даних можна стверджувати, що це була доволі велика та багата організація. За нашими підрахунками, впродовж короткого періоду (червень–жовтень 1848 р.) в процентному відношенні вона об'єднала близько половини осіб від загального числа приватних службовців краю і зуміла зібрати величезні кошти.

Серед філій Товариства особливо відзначалася злагоджена робота бережанського, золочівського, жовківського, львівського, самбірського, перемишльського, станіславівського, тернопільського, чортківського та інших округів. Зокрема, в бережанському окрузі успішна діяльність приватних службовців відзначалася в Баківцях, Бережанах, Бібрці, Рогатині, Ходорові; в станіславівському – у Бучачі, Галичі, Надвірній, Отинії, Станіславові, Маріамполі, Монастириськах, Тисмениці, Тлумачі і т.д. [11, s. 22]

Вже в недалекій перспективі своєї діяльності центральний комітет Товариства планував значно розширити число осіб, які могли б скористатися матеріальною підтримкою Каси взаємодопомоги та збільшити розмір грошової підтримки. Закладалися нові секції, зокрема, стрийська секція львівського округу. Проект її організаційного закладення було опубліковано на сторінках одинадцятого випуску газети [12, s. 41–42].

Стрімка акумуляція коштів у касі товариства відбувалася передусім за рахунок того, що не всі члени організації на період її становлення могли розраховувати на фінансову підтримку. Згідно з умовами статуту, допомогу отримували службовці, які за станом здоров'я не могли працювати (інваліди, хворі), а також ті особи, які досягли 60-річного віку, але не мали власного житла, чи родини, яка б могла їх взяти на довічне утримання. Також окремий пункт стосувався вдів приватних службовців, які залишилися з неповнолітніми дітьми і, навіть, тих членів, котрі не зі своєї вини втратили засоби до існування (наприклад, пожежа, повінь і ін.), проте залишалися працездатними [10, s. 42].

На початку жовтня редакція газети "Приватний службовець" придбала нове приміщення у Львові на вул. Галицькій, 20. Але загалом сприятлива ситуація тривала не довго. Придушення народного повстання у Відні в жовтні 1848 р. відкрило владним структурам шлях для відновлення абсолютизму. Після короткого періоду демократичного відродження та розвитку в суспільство знову прийшла реакція.

У Відні з числа прихильників монархічного ладу

було створено новий уряд, який очолив князь Шварценберг. В грудні 1848 р. австрійський імператор Фердинанд I змушений був зректися влади на користь свого наступника Франца Йосифа I, котрий 4 березня 1849 р. запровадив нову конституцію, 8 березня того ж року він розпустив рейхстаг, а 31 грудня 1851 р. – скасував конституцію та оголосив про відновлення абсолютистського режиму, що існував в Австрії до кінця 50-хх XIX ст. [13, с. 644–645].

Спочатку було закрито друкований орган – часопис "Приватний службовець" (26 жовтня 1848 р. вийшов останній номер) [6, s. 18]. Згодом поліція наклала арешт на рахунки та закрила управу Товариства. Те ж відбулося і в повітових містечках Галичини, де знаходилися філії професійної організації.

Після закриття управи "Товариства приватних службовців" його члени зробили кілька спроб об'єднатися з Львівським Господарським товариством, а згодом і з Краківським Сільсько-господарським товариством, де активно відстоювали ідею створення пенсійного та взаємодопомогового фондів. Чинні статuti товариств, однак, не передбачали цієї місії.

Відомо, що в 1850 р. Станіслав Яблоновський запропонував Краківському Сільськогосподарському товариству новий проект та відповідний додаток до нього для створення при товаристві фонду забезпечення старості приватним службовцям. Упродовж двох років обговорювали це питання, велися численні наради, аж наприкінці 1853 р. комітет товариства надрукував в своєму щорічнику проект доповнень до статуту на "Створення пенсійного фонду, підтримки і винагороди тимчасовим приватним службовцям і господарській челяді в Галичині і Великім Краківським королівстві" [5, s. 124].

Як зазначав у своїй праці колишній секретар "Товариства приватних службовців" Галичини Станіслав Баль, С. Яблоновський хотів донести колегам, що із всіх сторін поступають скарги на брак талановитих, працьовитих, вірних службовців і господарських управителів, і вони є неспорядливими. Саме на плечах цих працівників лежить відповідальність за добро господарське, тому потрібно подумати, як піднести їхню моральність, розвиток талантів принципи розуміння відповідального виконання покладених на них обов'язків [5, s.14].

На думку, С. Яблоновського, без цього будь-яке господарство ніколи не покращить свій теперішній стан, і немає сумнівів, що господарські структури будуть шкутильгати доти, доки належним чином всі помічники господарів й власників не переймуться своїми обов'язками, поки не підтримають своєю наполегливою роботою діяльність землеробських підприємців. Але для того, щоб цього досягти, потрібно б подумати про покращання буття і реальне забезпечення долі помічників панів [5, s. 14–15].

З метою розширення числа професійних спілок і залучення в них нових осіб, С. Яблоновський подав на розгляд комітету окремий проект створення професійного Товариства писарів маєтків й господарських служниць. Залишалось створити спеціальну комісію, яка б могла ґрунтовно проаналізувати та оцінити його працю. Але загалом було вирішено: підтримати подану пропозицію і приймати до уваги прохання й заяви усіх громадян і вписувати їх у члени товариства.

Таким чином, з метою організації справедливого матеріального забезпечення усіх категорій службовців і господарської челяді створювався пенсійний фонд та відкривалася змога вступу до нього з подальшою підтримкою писарів, домашніх слуг та інших осіб, що працюють у господарствах та маєтках.

До такого рішення членів управи товариства приватних службовців скеровували численні заяви осіб літнього віку про допомогу, з причин каліцтва й хвороби, що робили працівників не придатними до подальшої служби. Окреме місце в системі організації матеріальної допомоги товариства належало вдовам та дітям-сиротам.

Згідно з проектом С. Яблоновського, товариство мало поширитися на сільські регіони, розташовані в адміністративно-територіальних межах "Королівства Галиції і Лодомерії з Великим князівством Краківським" з метою залучення різних прошарків вільного сільського населення. Також передбачалося добровільно включати у ряди організації землевласників й орендарів, які матимуть кураторів з числа приватних службовців.

Проект викликав чимало непорозумінь та невдоволення з боку роботодавців. Зокрема, якщо службові особи, які вступили у Товариство не можуть сплачувати внески самостійно, то кожен землевласник чи орендар повинен був сплатити за них (як за своїх підлеглих) 4 види внесків (500 фл., 150 фл., 100 фл. і 50 фл. річної зарплатні) та піврічний збір, що складав 8% їх заробітної плати

Пенсійна виплата була поділена на 3 класи (категорії). Службовець мав право на випадок втрати працездатності чи досягнення пенсійного віку на отримання пенсії першого класу в розмірі 1/3 своєї останньої середньої заробітної плати після 20 років перебування в Товаристві, 2/3 – після 30 років, а після 40 років трудового стажу нараховувалася пенсія третього класу. Для її нарахування слід було брати середній підрахунок заробітних плат зі всіх ступенів служби.

Окрім цього, вибір пенсії залежав від різних умов. Службовець мав довести, що був членом спілки не тільки певне число років, прописане статутом, але і той факт, що поведився морально. Крім того, щоб унеможливити одночасне отримання двох пенсій потрібно було довести, що упродовж останніх 10 років претендент не перебував одночасно в двох схожих товариствах [5, с.14–15].

Зрештою, проект Товариства, а разом з ним і

фонду забезпечення старості С. Яблоновського не отримав підтримки у роботодавців, бо в разі його впровадження це вимагало від них внесення коштів у фонд товариства за неплатоспроможних своїх підопічних.

Несподівана смерть автора зазначеного проекту зупинила обговорення документа і він на тривалий період втратив свою актуальність.

Лише в лютому 1867 року Г. Стрілецький від імені вільного комітету організації приватних службовців зачитав на зібранні Галицького господарського товариства польською мовою промову, яка, на нашу думку, дає відповіді на низку важливих питань щодо створення товариства взаємодопомоги серед приватних службовців. Свій виступ він завершив наступним чином: *"...Отже, від зрушення тієї справи у товаристві через Любіна Роговського ще перед 1848 р, аж до затвердженої в лютому 1867 р. ухвали, пройшло 20 років. Товариство, покликане до охорони і підтримки в країні землеробства і всіляких з ним пов'язаних справ, брало участь також в блокуванні справи службовців, адже за 20 років отримало безліч проектів.*

Найбільш сподобалася ця ухвала товариству приватних службовців тернопільського регіону, представники якого згодом представили намісництву до затвердження зміну свого статуту в цьому напрямі, щоб сфера дії того ж товариства могла бути розширена на цілу країну.

Цей змінений статут спочивав тривалий час в намісництві, імовірно не без причини, а тим часом в результаті вищезгаданої ухвали на загальному зібранні Галицького господарського Товариства у Львові утворився комітет із створення Товариства взаємної допомоги приватних службовців і складення доречного статуту. До складу цього комітету увійшли: Стефан Замойський, Генріх Стрілецький, Болеслав Августинівич, Мечислав Щепанський, Елігіуш Білоскорський і Володимир Баворовський. Ця комісія склала статут і представила намісництву до затвердження 13 червня 1867 р." [5, с. 27–30].

Після отримання затвердженого статуту новостворений Комітет вислав свого уповноваженого Елігіуша Білоскорського до Львова з метою складання угоди злиття, запросивши тернопільське Товариство до об'єднання. Товариство 27 липня 1867 р. згодилося на об'єднання, прагнучи незначних змін статуту львівського Товариства.

Таким чином, було утворено Товариство взаємної допомоги приватних службовців, заснування якого домагалися або самі проектували службовці від 1846 р. І, незважаючи на жодні політичні блокування, чи напади, яких зазнали службовці від роботодавців та на багато інших причин, призупинення створення засадничого документу, все ж 1867 року було досягнуто поставлену мету – Товариство розпочало свою діяльність.

1. Ustawa Towarzystwa Urzędników Prywatnych. Wolność! Równość! Braterstwo! // Gazeta narodowa. – №53. – 30 Czerwca 1848.
2. Instrukcja // Gazeta narodowa. – №53. – 30 Czerwca 1848.
3. Komitet centralny Towarzystwa Urzędników Prywatnych do ogółu tegoż towarzystwa // Urzędnik prywatny. – №1. – 17 Sierpnia 1848.
4. Obywatele którzy na wezwanie Komitetu Centralnego // Urzędnik prywatny. – №3. – 31 Sierpnia 1848.
5. Bal S. Towarzystwo wzajemnej pomocy Oficyalistów prywatnych w pierwszych 25 latach swego istnienia (1868–1892). – Lwow, 1893.
6. Kieszczyński L. Kronika ruchu zawodowego w Polsce. 1808–1939. – Warszawa, 1972.
7. Komitet Centralny Towarzystwa Urzędników prywatnych // Urzędnik prywatny. – №3. – 31 Sierpnia 1848.
8. Przestroga // Urzędnik prywatny. – №3. – 31 Sierpnia 1848.
9. Przepisy moralne dla Urzędników Prywatnych w ohcowanlu z ludem // Urzędnik prywatny. – №9. – 12 Października 1848.
10. Projekt stowarzyszenia przez akcje w celu utworzenia funduszów // Urzędnik prywatny. – №11. – 26 Października 1848.
11. Komitet Centralny Towarzystwa Urzędników Prywatnych do Ogółu tegoż Towarzystwa. Obywatele! // Urzędnik prywatny. – №6. – 21 Września 1848.
12. Projekt Sekcji Stryjskiej // Urzędnik prywatny. – №11. – 26 października 1848.
13. Стеблій Ф. Революції 1848–49 // Довідник з історії України (А – Я) / Посібник для середніх загальноосвітніх навчальних закладів / За заг. ред. І. Підкови, Р. Шуста. – К., 2001.

References

13. Steblij F. Revolyuciyi 1848–49 // Dovidny`k z istoriyi Ukrayiny` (A – Ya) / Posibny`k dlya serednix zagal`noosvitnix navchal`ny`x zakladiv / Za zag. red. I. Pidkovy`, R. Shusta. – K., 2001.

УДК [655.413:2] (477.84) "1730/1830"

Валентина Бочковська

ВИДАВНИЧИЙ ОСЕРЕДОК ЯК ЧИННИК ЗГУРТУВАННЯ УКРАЇНЦІВ XVIII – ПОЧАТКУ XIX СТ.

Анотація. У статті шляхом аналізу репертуару Почаївської друкарні XVIII – початку XIX ст., мови видань, їх оформлення та контактів з іншими видавничими осередками визначено роль Почаївського монастиря як осередку згуртування українців. Зроблено висновок, що найбільш продуктивним у діяльності Почаївської друкарні був її уніатський період - XVIII – початок XIX ст. Характерними особливостями друкарства цього часу були: різноманітний репертуар книг, який включав духовну і світську літературу різних християнських конфесій, оригінальні і перекладні твори релігійно-моралізаторського змісту, багатомовність видань, їх високий мистецький рівень. Діяльність Почаївської друкарні виходила за вузько конфесійні межі. Подібно до того, як київські видання використовувалися не тільки православними, але й католиками візантійського обряду, так і почаївські видання поширювалися серед православного населення України. Безсумнівною заслугою цього культурно-духовного осередку стало те, що він продовжив традицію друкування україномовних видань в умовах, коли Києво-Печерська друкарня була позбавлена такої можливості під тиском указів російських світських і церковних властей. Попри різну конфесійну належність, існували тісні контакти між Почаївським уніатським та Києво-Печерським православним видавничими осередками. Це засвідчувало духовну єдність українських земель попри державні кордони, релігійні та адміністративні перепони світських і церковних властей.

Ключові слова: Почаївський монастир, Почаївська друкарня, українське друкарство, Уніатська Церква, Києво-Печерська лавра.

Bochkovskaya Valentina

POCHAYIV'S PUBLISHING CENTER AS FACTOR OF CONSOLIDATION OF UKRAINIAN PEOPLE OF THE XVIII - BEGINNING OF THE XIX CENTURY

Abstract. Pochayivka Lavra was one of the largest cultural centers in the XVIII - the first third of the XIX century. Pochayiv'ska Lavra Printing house, after the printing house of the Kyiv-Pechers'k Monastery, was one of most powerful publishing center in the Ukrainian lands. Until the end of the XVIII century it published about 250 editions in Cyrillic and about 200 editions in Latin and others languages. At present, relevant is unbiased and objective coverage of all aspects of the activity of the Pochayiv'ska Lavra at the period of the Basilians as the least studied and on the other hand as the most productive period, especially in the book publishing process.

The purpose of this article is an attempt to determine the role of the Pochayiv monastery as the center of the unification of Ukrainians, analyzing the repertoire of the Pochayiv publishing house at the 18th and the beginning of the 19th century, the language of publications, their design and contacts with other publishing houses.

It is concluded that the most productive activity of the Pochayiv printing house was Uniate period - XVIII - beginning of the XIX century. The typical features of the printing industry of this time were: a diverse repertoire of books that included the spiritual and secular literature of various Christian confessions, original and translated works of religious moralistic content, multilingual editions, and their high artistic level. The activity of the Pochayiv Assumption printing house extending beyond narrow